

Канадійські місцеві назви українського походження. – С.78.

²⁹ Ukrainians in Alberta. Editorial committee. – С. 22; Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу. – С. 771; Рудницький Яр. Канадійські місцеві назви українського походження. – С. 13.

³⁰ Ukrainians in Alberta. Editorial committee. – С.26.

³¹ Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу. – С. 774.

³² Буковина, її минуле і сучасне. – С. 917 – 918; Рудницький Яр. Канадійські місцеві назви українського походження. – С. 19, 69.

³³ Dutchak-Zajachkivska J. Mamornitz Revisited: One Hundred Years of Ukrainian Pioneer Settlement in Saskatchewan. 1897 – 1997 / Jenia Dutchak-Zajachkivska. – Ottawa, 1997. – С. 79 – 80.

³⁴ Там же. – С. 79 – 80.

³⁵ Пропам'ятна книга Українського Народного Дому у Вінніпегу. – С. 775; Рудницький Яр. Канадійські місцеві назви українського походження. – Вінніпег, 1951. – С.19.

³⁶ Корольов В. Українці в Америці. – С. 79.

³⁷ Гринюк Стела. На другій батьківщині // Радянська Буковина. – 1991. – 6 серп. – С.2.

³⁸ Літопис українців в Квебеку. Документальна, хронологічна історія організаційно – церковного – громадського життя українців в Квебеку. – Канада, [б. р. в.]. – С. 189.

³⁹ Земля і Воля. – 1909. – 10 жовт.; Буковина – 1907. – 24 груд.

⁴⁰ Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Етнокультурна діяльність українських канадців: здобутки і проблеми // УІЖ. – 1991. – №9. – С. 43.

⁴¹ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – С.103 – 104; Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні. – Львів: НТШ, 1993. – Т. 3. – С. 943.

⁴² Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – С. 425.

⁴³ Там же. – С. 280.

⁴⁴ Радянська Буковина. – 1991. – 18 січ.

⁴⁵ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – С.114.

⁴⁶ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 440.

⁴⁷ Там же. – С. 441.

⁴⁸ Там же. – С. 181.

⁴⁹ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 439.

⁵⁰ Буковина – 1908. – 28 лют.

⁵¹ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – С. 102.

⁵² Буковина. – 1907. – 24 груд.

⁵³ Прокоп Д. Українці в Західній Канаді. До історії їхнього поселення та поступу. – С. 103.

⁵⁴ Медвідський Б. Етнографічна культура українців Канади та національно-культурне відродження України // Українська діаспора. – 1993. – Ч. 3. – С. 58.

⁵⁵ Субтельний О. Україна: історія / Орест Субтельний [пер. з англ. Ю.І. Шевчука; вст. ст. С.В. Кульчицького]. – К.: Либідь, 1991. – С. 473.

⁵⁶ Кравчук П. Листи з Канади. – К.: Рад. письм., 1978. – С. 17.

⁵⁷ Шлепаков А.М. Українська трудова еміграція в США і Канаді (кінець XIX – початок XX ст.). – К.: АН УРСР, 1960. – С. 150.

⁵⁸ Енциклопедія українознавства Т.3. – С. 941; Свистун В. Український патріотизм в Канаді на словах і на ділі / Статті. – К.: Рад. письменник, 1959. – С. 12.

⁵⁹ Погорецький З. Українські етнічні організації провінції Саскачеван // Українська діаспора. – Київ – Чакаго: ІНТЕЛ, 1992. – С. 107.

⁶⁰ Там же. – С. 10.

⁶¹ Енциклопедія українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні. – Львів: НТШ, 1933. – Т.1. – С. 171.

⁶² Буковина. – 1904. – 18 бер.

⁶³ Буковина. – 1906. – 31 січ.

⁶⁴ Енциклопедія українознавства Т.3. – С. 820; Прокоп Українці в Зах. Канаді: До історії поселення та поступу. – С.8.

⁶⁵ Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. – С. 580.

⁶⁶ Там же. – С. 238.

Summary

*Halyna Chaika
(Chernivtsi)*

Establishing of school education on the American continent by Bukovynian immigrants

The article deals with the establishing of school education for children in Canada, USA, Brazil at the end of the 19th – beginning of the 20th centuries by Bukovynian immigrants.

УДК: 9(477)“19”+9(470)“19”

*Сергій Добржанський
(Чернівці)*

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ „РУСЬКОЇ БЕСІДИ” У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918-1940)

В статті йдеться про товариство „Руська бесіда” в часи окупації Буковини королівською Румунією і становлення його як офіційного представника українців краю перед владою.

Ключові слова: окупація, режим, просвіта, „Руська бесіда”, читальня.

Товариство „Руська бесіда” на Буковині – це найстаріша та найповажніша українська громадсько-культурна організація на теренах краю проіснувало з 1869 по 1940 роки. Проте питання висвітлення розвитку і діяльності товариства відбувалося в основному у контексті національного руху на Буковині. Проблема аналізу діяльності та результатів роботи об'єднання є досить актуальною, потребує ґрунтовного дослідження, а вирішення цих питань дасть можливість ширше пода-

вати відомості про розвиток культури краю і використовувати для пропагування яскравих прикладів національно-культурного розвитку українців краю. З останніх публікацій найбільше аналітичної інформації про становище українців та розвиток культурно-просвітнього життя в краї міститься у роботі „Буковина 1918-1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток”¹, і М. Хауслейтера „Румунізація Буковини”², загальна характеристика становища краю подано у колективній монографії „Буковина: історичний нарис”³. З більш ранніх праць, у яких йшлося про „Руську бесіду”, слід виділити працю, Квітковського Д., Бринзана Т. та Жуковського А. „Буковина: її минуле і сучасне”⁴. Тому у пропонованій статті історіографічна та джерельна база ґрунтується в основному на повідомленнях газет часів румунського панування та повідомлень сучасників тих подій. Об’єктом дослідження є культурно-просвітницьке життя українців краю у міжвоєнний період. Предмет дослідження – розвиток та діяльність „Руської бесіди” і впливи товариства на культурно-просвітні процеси на Буковині.

Становище Буковини у післявоєнний час було надзвичайно тяжким. Королівська Румунія, силою захопивши Буковину, почала насаджувати тут свої порядки.

Першими діями нової влада у листопаді 1918 р. була заборона будь-яких товариств, які проводили національно-культурну виховну роботу українською мовою. А переважна більшість з них – це товариства австрійського періоду⁵. Українська інтелігенція, яка не залишила край, опинилася в переважній більшості по румунських тюрмах, тому за перші роки окупації Буковини говорити про якесь організоване культурно-просвітнє життя українців не доводиться. Лишень були стихійні утворення молоді на спортивно-патріотичних заходах. З січня 1922 р. формально відновила свою діяльність „Руська бесіда”, але всі найважливіші завдання, які виконувала „Бесіда” раніше, перебрав на себе товариства „Народний Дім” та „Українська школа”⁶.

З 1922 р. починається відродження читалень „Бесіди”. Але нова влада у зародку почала придушувати таку ініціативність українців. „Товариство „Українська бесіда ім. Шашкевича” є непотрібною, – зазначалося в одному з торішніх документів, – бо сама назва є дуже багатозначною через те, що назва Шашкевича – представляє націоналіста-священника, який розбудив українську національну ідею. Тому вона може діяти в дусі відродження, яке пропонують насаджувати члени цього товариства під маскою „Читальні”, яка в потрібний час, може перетворитися в комуністичне ядро”⁷. Насправді: своєю мовою, спільністю класиків, народних пісень, змістом поезій, що оспівують боротьбу поневолених із гнобителями, наближає її до культури радянської більшовицької

України. Звідци в устах сигуранци українська мова – це більшовицька мова; звідси боротьба проти слова „український”⁸.

Таке ставлення до української культури загалом і організації зокрема викликало цілу хвилю закриттів філій та читалень, що обґрунтовувалось відсутністю життя в організаціях. І справді, після війни більшість читалень та філій втратили свої приміщення, документи та майно, які або згоріли під час війни, або були конфісковані румунською владою. Тому перші десять років головний виділ (управа) товариства „Руська бесіда” в основному займався відтворенням документів, захистом існуючих осередків від закриття органами влади. Особливо дошкуляли цьому стан облоги на Буковині, який тривав аж до 1928 р., і ставлення румунської влади до українців як до підозрілих елементів, які тільки і чекають, як „знищити” законну владу.

Не сприяв розвитку товариства і новий закон про юридичні особи (6 лютого 1924 р.), під який потрапила і „Руська бесіда” як товариство, яке було зареєстроване ще при австрійській владі. „Правні (юридичні. – С.Д.) особи приватного права, що існують у день оголошення цього закону, – декларувалося в ньому, – можуть продовжати свою діяльність по приписам законів, рішень або засновних актів, як тільки вони не будуть стояти в суперечності з порядками цього закону. Однак вони зобов’язані предложити до 6 місяців від дати оголошення цього закону трибуналові (суду. – С.Д.), в котрого окрузі ведуть свою діяльність головні їх виділи, титул, що на його основі вони здобули свою правну особистість, статуту або засновні акти, а також і всякі вияснення, яких зажадається від них регуляміном, що вийде для застосування цього закону. Трибунал зобов’язаний вписати ці організації або заклади в реєстр правних осіб. Неповинування цьому запорядку грошова кара від 500 до 10000 лев”⁹. Після видання цього закону становище товариства ще більше ускладнилося. Оскільки більшість осередків через війну не мали ні документів, ні статутів, ні печаток. Тому всі філії були закриті, нависла навіть загроза над центральним товариством „Руська бесіда” в Чернівцях. Відомо, що тодішній його голова В.Дутчак двічі відкладав перереєстрацію товариства через втрату статуту товариства¹⁰.

Порівняно з довоєнним періодом змінилась і чисельність товариства. Так, станом на 1924 р. „Бесіда” разом з філіями та читальнями налічувала 310 членів¹¹. Для порівняння: до війни загальне число членів становило 15 тис. чол.¹²

Деякий сплеск активності і зацікавленості серед населення до початку роботи „Руської бесіди” помітний у 1928-1929 р., коли 60-та річниця та зняття стану облоги дали стимул до діяльності. В українській пресі був кинутий клич про відновлен-

ня старих і заснування нових філій та читалень, що одразу підняло дух українського населення краю. “Ваш заклик відновлювати наші культурно-просвітні інституції сповнив нашу, змучену десятиліттям станом облоги, душу великою радістю, – писала газета „Час”, невже ж можемо почати жити повним національним життям? Тому не гаймо даремно часу! До праці!”¹³.

І справді, на хвилі ентузіазму почали масово відновлювати діяльність читальні і навіть було поновлено роботу Вашковецької та Заставнівської філій¹⁴. 29 грудня 1928 р. у Вашківцях пройшли загальні збори відновленої філії „Руської бесіди”, на яких обрано голову товариства Г. Ільчука. Про дальшу долю філії відомостей не знаходимо. Заставнівська ж виконувала функції бібліотеки та театрального гуртка. І все ж та робота була обмежена владою вузькими рамками. Основна діяльність спрямовувалась на збори членів по вихідних, які вели між собою дискусії та організували театральні вистави. Вплив на просвітні процеси та видавничу справу був відсутній.

Така ситуація не влаштовувала більшість членів товариства, які розуміли, що для отримання сильної організації потрібний сильний центральний відділ, який через свою просвітню роботу міг впливати на процеси, які стосувалися української культури та просвіти. „З відновленням своєї діяльності „Українська бесіда” мусить виконувати не тільки передвоєнні свої обов’язки, себто ширити просвіту через відновлення старих читалень, – йшлося в газеті „Час”. – Ослаблена світовою війною й повоєнним станом облоги організація „Української бесіди” мусить в парі з цим наново збирати свої сили, вишколювати нових діячів. Обновити, поширити й поглибити освідомлення народних мас питомою культурою та знаннями, якого вимагає нове життя української нації. Це нове завдання ставить у всій своїй ширині нові вимоги освітньої роботи й вимагає нового змісту цієї роботи”¹⁵. Посилити вплив на просвітницьку роботу в краї планувалося проведенням освітнього з’їзду, який мав би розробити програми для втілення саме української просвіти на Буковині. „Зміст і суть освітньої роботи, її організація і методи не мають вестися в старих формах, бо не дадуть того вислідку, якого вимагаємо від освітньої праці. Ці міркування вимагають обговорення ідейних основ освітньої праці, її правних основ, організації і методів освітньої роботи (книгозбірні, курси, театри, музика й співи, музеї), підготовки освітніх робітників „видавничої діяльності”¹⁶. Організаційну комісію збирались створити на найближчих загальних зборах. Планувалося долучити до роботи представників не тільки Буковини, а й Бессарабії та Мармарощини. Робота повинна була вестись на кшталт наукової конференції, де всіх учасників поділили на секції, які мали винести певні ідеї для втілення в життя. На жаль, через па-

сивність керівництва товариства ця ідея не була реалізована.

Після сплеску активності серед українців краю у 1929 р. і невдалою спробою використати його для відродження організації, почався етап розчарування і збайдужіння до громадського життя і „Руської бесіди” зокрема. Першим під хвилю незадоволення потрапив голова організації В. Дутчак, який, ставши депутатом румунського парламенту, взагалі перестав приділяти увагу товариству.

Підсумком прагнення змін в організації стали загальні збори, які зібрались вперше з 1925 р в листопаді 1930 р. На них голова товариства В. Дутчак прозвітував про свою п’ятирічну діяльність на посаді голови. Зокрема, він відмітив складність ситуації, в якій опинилась „Руська бесіда” через стан облоги, та закон стосовно юридичних осіб, відзначив малу зацікавленість самих членів громадською діяльністю, незначні членські внески, що не дозволяло достатньо фінансувати діяльність товариства. Звіт голови не задовольнив делегатів, які вирішили провести ревізію усіх фінансових дій голови і обрали нового керівника Л.Когута¹⁷.

Але час було втрачено. Зі зміною голови фактично нічого не змінилося. Лише по інерції ще відкривались читальні в Кіцманському, Заставнівському та Вижицькому повітах. Все рідше про діяльність товариства згадується у пресі, та й то про роботу лише окремих ще активних читалень або із критикою керівництва. Засідання виділу фактично не проводились.

Єдине, що вдалося здійснити товариству за час керівництва Л.Когута, це створення „спілки інженерів і техніків при товаристві „Руська бесіда”. Але це була радше заслуга не товариства, а самих інженерів, які об’єдналися в організацію для участі у першому конгресі українських інженерів у Львові, де представлялись лишень члени інженерних організацій. Саме тому 24 квітня 1932 р. 22 учасники утворили „Спілку інженерів і техніків”, яка стала секцією “Руської бесіди”. 15-16 травня „Спілка” взяла участь у львівському конгресі інженерів і стала співзасновником „Федерації українських інженерів”¹⁸. Подальша доля цієї секції невідома.

Все частіший критиці піддається відділ „Бесіди”. “Коли по нашим селам знову відновлюються читальні, коли селяни просять у кожного інтелігента, що і як робити, щоб одержати дозвіл на відкриття читальні, то матірне центральне товариство, яке розпоряджається великими фондами – спить блаженним сном... нехай чим скорше скличе загальні збори, щоб може в такий спосіб привести якоесь цього „трупа” – таке колись поважне товариство – до життя”, – писала у 1933 р. „Самостійна думка”¹⁹.

Так тривало аж до 1938 р. Нічого не принесли і радикальні зміни у квітні 1935 р., коли на загальних зборах „Руської бесіди” весь відділ товари-

ства був змінений, а головою став С.Проць²⁰. Але, як і раніше, після гарячих виступів про реформи в товаристві і активізації роботи на ниві просвітництва далі розмов не пішло. Нове керівництво ніяк не проявило себе і лишалося лишень статистом.

Підтвердженням занепаду товариства стала, зокрема, публікація у львівській газеті „Діло”, в якій вину за бездіяльність „Бесіди” покладено на „Українську національну партію” (УНП): „... тих людей, які свого часу привели до упадку не одну народну установу, починаючи від просвітньої „Української бесіди”...”²¹.

Кінець 1937 р. в політиці Румунії позначився кардинальними змінами на владному Олімпі. Було впроваджено королівську диктатуру, а до влади прийшли праві та профашистські сили. По всій країні почався терор щодо представників національних меншин, зокрема і українців Буковини. Почалося загальне гоніння на представників інтелігенції, заборонено діяльність будь-яких товариств. 1-го квітня 1938 р. вийшов закон про ліквідацію політичних партій, товариств та організацій будь-якого спрямування. У ньому проголошувалося: „Всі угруповання, товариства або партії, які існують і мають на меті пропаганду політичних ідей чи їх здійснення, ліквідовуються”²². Замість ліквідованої УНП заступництво українських питань на Буковині перейшло до товариства „Руська бесіда”, яке 8 травня вислало королю телеграму від загальних зборів організації, в якій висловила свою вірність румунському престолу і 12 травня отримало відповідь опубліковану в газеті „Час”: „Й.В.Король дякує за вираз вірності, висказаної українським товариством „Руська бесіда” на Буковині”²³.

Перехід представницьких функцій до „Бесіди” активізував роботу в товаристві. Змінилось керівництво товариства. Керівником було обрано М. Івашка, який залишався на цій посаді до повної ліквідації товариства радянською владою у 1940 р. Значно збільшилась кількість проведених заходів. Але це були лишень мізерні здобутки на загальному тлі знищення всього українського румунською владою. Ті репрезентативні функції для захисту українців, які покладались на товариство новою румунською владою, зводились лишень до банальних звітів. Тому, фактично діяльність товариства зводилась до проведення ряду театральних вистав.

Зради справедливості слід сказати, що такі заходи „Руської бесіди” в кінці 1930-х років були зумовлені розумінням нездійсненності ідеї про відновлення Української держави, а жорстка конфронтація із владою Румунії вела до обмеження прав української меншини. Товариство вибрало для себе тактику, яку воно займало за часів Австрії: лояльності до влади взамін на отримання деяких поступок. Але влада ліберальної Австрії та шові-

ністичної Румунії суттєво відрізнялись, і тому, здобутки від політики лояльності за румунського режиму були мізерними. Зате влада отримала максимально вигоди, зігравши на пам’яті українців про колишню діяльність „Руської бесіди” і підтримавши на чолі товариства керівництво, яке повністю схвалювало дії уряду. Цим було серйозно підірвано довіру українців Буковини до „Руської бесіди”.

Незважаючи на таку прорумунську орієнтацію товариства у останні роки свого існування, все ж керівництву вдалося зберегти ідентичність і хоча у дуже складних умовах, але розвивати українську самобутність.

З приходом на Буковину радянських військ 28 червня 1940 р., „Руська бесіда” була ліквідована, а всіх активних членів було вислано у Сибір. На саме товариство поставлено тавро „націоналістичного”, що означало заборону будь-якої згадки про нього під страхом виселення.

Отже, окупація Румунією Буковини, зокрема північної її частини, негативно вплинула на діяльність одного із найчисельніших і найбільш впливових товариств українців Буковини. За часів окупаційного режиму діяльність товариства прирівнювалась до зради державних (румунських) національних інтересів. Таке становище негативно впливало на кількість членів товариства, яка не перевищувала декількох тисяч чоловік. Це не давало можливості відновити його сильні позиції австрійського періоду. Деяка активність в кінці 20-х років ХХ ст. захлинулася внаслідок несприйняття такої роботи місцевою владою, політичної заангажованості лідерів товариства та байдужості населення. Часта зміна керівників не приносила очікуваного результату. Лишень в останні роки свого існування товариство змогло активізувати свою роботу. І все ж „Руська бесіда” навіть в таких тяжких умовах залишалась тим осередком українства в краї, який рятував українців від остаточної денационалізації.

¹ Буковина 1918-1940рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 328 с.

² Hausleitner M. Die Rumänisierung der Bukowina. – München, 2001. – 497 S.

³ Буковина: історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.

⁴ Квітковський Д., Бринзан Т., Жуковський А. Буковина: її минуле і сучасне. – Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956. – 961 с.

⁵ Буковина 1918-1940рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С.157.

⁶ Квітковський Д., Бринзан Т., Жуковський А. Буковина: її минуле і сучасне... – С.364.

⁷ Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). – Ф 118. – Оп.3. – Спр.12274. – Арк.51.

⁸ Піддубний Г. Буковина, її минуле й сучасне. – Харків: Державне видавництво України, 1928. – С.127.

⁹ Закон про товариства // Зоря. – 1924. – 21 лютого. – С.6.

¹⁰ ДАЧО. – Ф.118. – Оп.3. – Спр.12274. – Арк.50.

¹¹ Там само. – Арк.11

¹² Там само. – Арк.16

¹³ В справі просвітньої праці // Час. – 1928. – 1 грудня. – С.1.

¹⁴ З читального руху // Час. – 1928. – 4 грудня. – С.1.

¹⁵ Купчанко К. Освітній з'їзд обновицької освітньо-культурної праці // Час. – 1929. – 26 січня. – С.1.

¹⁶ Там само. – С.2.

¹⁷ ДАЧО. – Ф.118. – Оп.3. – Спр.12274. – Арк.39.

¹⁸ Співки інженерів і техніків при товаристві „Руська бесіда” // Час. – 1932. – 3 липня. – С.3.

¹⁹ Товариство „Руська бесіда” // Самостійна думка. – 1933. – лютий. – С. 64

²⁰ Новий виділ українського товариства „Руська бесіда” в Чернівцях // Час. – 1935. – 28 квітня. – С.10.

²¹ Після виборів на Буковині // Діло. – 1938. – 11 січня. – С. 2.

²² Hausleitner M. Die Rumänisierung der Bukowina. – München, 2001. – S. 274

²³ Відповідь Й.В. Короля на телеграму „Руської Бесіди” // Час. – 1938. – 18 травня. – С.4.

Summary

*Sergii Dobrganskyi
(Chernivtsi)*

Cultural Enlightening Activity of “Rus’ka Besida” In the Period Between The Wars (1918-1940)

„Ruska besida” in time when Bukowina was in Rumanian, was very hard. That’s why work organization in new situation was poor. But after finished position occupation, some culture work began. Started to opened village libraries and play in theatre. When power in Rumanian had nationalists, „Ruska besida” standed official represented problems Ukrainians citizens near government. When Soviet soldiers occupation Bukowina, „Ruska besida” was close.

УДК 94(477.85)“1939/1945”:323.12

**Олег Суровець
(Чернівці)**

СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ БУКОВИНСЬКОГО ЄВРЕЙСТВА ПІСЛЯ ПОДІЙ ГОЛОКОСТУ ДО УМОВ РАДЯНСЬКОГО ЛАДУ (1944-1946 РР.)

У статті розкриваються обставини та причини швидкого розчарування у радянському ладі буковинських євреїв, що зумовило вже у перші повоєнні роки поступовий процес еміграції за кордон, в основному через Румунію до Ізраїлю, Європи, США. Проаналізовано характерні особливості процесу еміграції єврейського населення з Чернівецької області у 1944-1946 роках.

Ключові терміни: репресії, рабинат, Голокост, Трансністрія, трудові мобілізації, антисемітизм, „єврейське питання”, операція „Бріха”, „Бейтар”, УПА.

Соціальна та психологічна адаптація буковинських євреїв, що пережили події Голокосту, до умов радянського ладу у перші повоєнні роки залишається актуальною темою в історії Північної Буковини. Для написання статті опрацьовано низку документів, що зберігаються у Центральному державному архіві громадських об’єднань України (ЦДАГО України) у фонді Центрального Комітету Комуністичної партії України¹. В ньому зосереджено матеріали, у яких відображено ставлення партійних органів до буковинських євреїв, які пережили Голокост, становище тих, хто повернувся з таборів і гетто Трансністрії, реалії радянського ладу, які у 1944-1946 рр. призвели до еміграції у Румунію багатьох євреїв Північної Буковини та Хотинщини.

Означена тема у певній мірі висвітлена в роботі кандидата медичних наук, лікаря-психіатра М.Буянова „Холокост и психика”, в якій автор розкриває багато психологічних аспектів життя людей, що пережили та були свідками Голокосту². Стаття В.Гриневича „До проблеми взаємовідносин радянської влади та євреїв Північної Буковини наприкінці Другої світової війни”³, присвячена аналізу взаємин радянської влади та євреїв Буковини, де саме в цей час була зосереджена одна з найбільших єврейських громад України. У збірнику документів „Євреї України в 1943-1953 гг.: очерки документированой истории”⁴, опублікованому М.Міцелем у 2003 р., частина матеріалів присвячена ситуації довкола чернівецького єврейства у перші повоєнні роки. Серед закордонних дослідників значний доробок у дослідженні життя єврейського населення України після подій Другої світової війни належить ізраїльтянину М.Альтшулеру⁵.

На наш погляд, досить вдалою є публікація свідчень буковинців, які пережили Голокост, під назвою „Колись Чернівці були гебрейським містом”⁶. Свідчення очевидців дали змогу зазирнути у такі сфери життя буковинського єврейства, які неспроможна висвітлити офіційна історіографія. Найціннішими для написання статті стали спогади єврейського письменника Нафтали Серф-Кона⁷, що перебував у Чернівцях навесні 1944 р.

Політика сталінського керівництва на територіях, очищених від німецько-румунських окупантів, виходила з основного завдання – відновлення та утвердження радянської влади з метою якомога повнішого використання людських та матеріальних ресурсів для переможного завершення війни. Крім того, передбачалось створення умов для успішного функціонування радянської системи у повоєнний період. В руслі цього завдання формувалась й політика щодо окремих національностей.